

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ
НАМНУКРАЇНИ»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ»ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ, ІНКЛЮЗИВНОЇ І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТИ

20 жовтня 2022

Збірник наукових праць

Харків 2022

УДК: 376+37.04:316.61+37.091.3:613

А 43

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Бойчук Юрій Дмитрович**, д. п. н., професор, член кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Заступник головного редактора – **Бережна Світлана Вікторівна**, д. філософ. н., професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Члени редакційної колегії:

Бацилєва Ольга Валеріївна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Галій Алла Іванівна – кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Коваленко Вікторія Євгенівна – кандидат психологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Комісова Тетяна Євгенівна – кандидат біологічних наук, доцент, професор кафедри, завідувач кафедри анатомії і фізіології людини імені Я.Р. Синельникова, координатор з наукової роботи факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

Микитюк Сергій Олександрович – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,

Науменко Наталія Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

«Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти», (20 жовтня 2022 р.) / за загальною редакцією проф. Бойчука Ю. Д. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022.

У збірці представлено матеріали регіонального круглого столу метою якого було обговорення питань створення здоров'язбережувального і безпеко-орієнтованого освітнього середовища у закладах освіти в умовах військового стану, визначення шляхів збереження фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дітей, підлітків та студентської молоді в умовах військового стану, досвіду здоров'язбережувальної роботи в закладах освіти в умовах військового стану; висвітлення технологій навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами в закладах спеціальної освіти та з інклюзивним навчанням в умовах військового стану.

Для фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, викладачів, аспірантів і здобувачів закладів вищої освіти

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Протокол № 11 від 16.11.2022 р.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ЗМІСТ

<i>Андрусенко Л. Ю., Кришталь А. І.</i> Розвиток пізнавального інтересу до вивчення біології як складова створення здоров'язберігаючого середовища в умовах шкільної освіти.....	6
<i>Антоненко А.В.</i> Застосування ерготерапії для розвитку побутових навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями аспекти формування духовного здоров'я студентської молоді	9
<i>Астахова М.С.</i> Безпечне освітнє середовище: профілактика дитячого травматизму в умовах воєнного стану	13
<i>Блінова Т. А.</i> Розвиток та практика інклюзивної освіти в закладах дошкільної освіти в Німеччині.....	18
<i>Бровченко А. К.</i> Проблеми самовизначення підлітків та юнацтва з порушеннями інтелекту в умовах воєнного стану.....	20
<i>Водоп'янова Ю.О.</i> Використання різновидів арт-терапії у практиці роботи з розвитку навичок соціальної взаємодії дітей із селективним мутизмом	23
<i>Гудзь А.В.</i> Особливості розвитку мовлення у дітей із розладами аутистичного спектру	27
<i>Гуріна Т.О.</i> Використання методики «діагностика розумового розвитку дітей раннього віку» для діагностики інтелектуальних порушень у дітей в системі раннього втручання.....	30
<i>Данілова Я.М.</i> Шляхи вдосконалення професійної компетенції керівників закладу освіти з інклюзивною формою навчання	35
<i>Дерман Н.В.</i> Відновлювальна робота з хворими на афазію	38
<i>Дорожко І.І.</i> Настільні ігри у процесі розвитку зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку зі ЗПР	43
<i>Друганова О.М.</i> Основні напрями і нетрадиційні методи корекційної роботи логопеда із сім'єю дитини із знім в умовах військового стану основні напрями і нетрадиційні методи корекційної роботи логопеда із сім'єю дитини із знім в умовах військового стану	45
<i>Єніфанова-Кожевнікова Т. В.</i> Особливості формування ігрової діяльності дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку ...	48
<i>Жданова К.О.</i> Значення дидактичних ігор у корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку	53
<i>Журавель А. А.</i> Логопедичне дистанційне обстеження дітей п'яти-шестирічного віку	55
<i>Качан Т.С.</i> Методика визначення стану сформованості здоров'язберезувальних умінь та навичок учнів з інтелектуальними порушеннями	58
<i>Кобченко С. Р.</i> Труднощі комунікації дітей з інтелектуальними порушеннями в період воєнного часу	64

Журавель А. А.
магістрант спеціальності «Спеціальна освіта (логопедія)»
Науковий керівник: Голуб Н. М.
кандидат педагогічних наук, доцент
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ЛОГОПЕДИЧНЕ ДИСТАНЦІЙНЕ ОБСТЕЖЕННЯ ДІТЕЙ П'ЯТИ-ШЕСТИРІЧНОГО ВІКУ

Актуальність теми. У статті представлена проблема проведення логопедичного обстеження в онлайн режимі. Реалії нашого часу з кожним днем все більше вимагають проведення логокорекційної роботи у дистанційній формі. Діти з мовленнєвими порушеннями мають необхідність отримувати логопедичну допомогу, але у воєнний час для українців проведення традиційних занять вимагає великих зусиль. Логопедичне дистанційне обстеження, корекційні заняття в онлайн режимі дають змогу перебувати учасникам будь-де та мати змогу корегувати фонетико-фонематичні мовленнєві порушення у безпечному місці.

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблема надання логопедичної допомоги, зокрема проведення обстеження мовлення дітей в онлайн режимі, вивчається практичними логопедами, висвітлюється на сайтах освітніх закладів, але ще немає достатнього рівня узагальнення на теоретичному рівні.

Мета – розкрити сутність проблеми проведення логопедичного дистанційного обстеження, а саме визначити методи та прийоми діагностики в онлайн режимі, схарактеризувати роботу з батьками та продемонструвати особливості змісту її проведення.

Сутність дослідження

Мета діагностики – визначити причини та механізми порушень мовлення дитини для розробки для неї корекційного маршруту.

Під час обстеження в онлайн режимі логопед звертає увагу на такі аспекти: будова артикуляційного апарату, його вправність у виконанні різних рухових вправ, особливості звуковимови, сформованість фонематичних процесів, лексичного та граматичного ладу, навичок зв'язного мовлення. Також виявляються особливості мовленнєвого дихання, голосоподачі, відбувається перевірка загальної та дрібної моторики, даються вправи на переключення уваги, визначаються особливості пам'яті, особливо слухо-мовленнєвої, гнозису, мислення тощо [2].

Перед діагностикою відбувається бесіда з батьками, на якій обговорюються їхні запити, уточнюється вік дитини, її особливості в мовленнєвому розвитку та інтереси й вподобання.

Логопедичне обстеження дистанційно відбувається протягом 30 - 40 хвилин упродовж 2 сеансів. Завдання для проведення діагностики в онлайн режимі добираються логопедом відповідно до загальнодидактичних та спеціальних принципів. Матеріали, які використовуються під час обстеження, мають бути

інформативними, змістовними, з ретельно дібраною наочністю, а також цікавими та доступними для дитини, з урахуванням її віку та особливостей розвитку. Ще однією з важливих вимог до завдань у дистанційному режимі є перевірка декількох аспектів мовленнєвого розвитку дитини одночасно під час виконання нею однієї вправи (це важливо для оптимізації роботи з дитиною в онлайн режимі, економії часу та попередження її втомлення). Діагностичні завдання в онлайн режимі мають бути різноманітними та чергуватися із завданнями за комп'ютером та завданнями із предметами та іграшками, доступними дитині в домашніх умовах задля дотримання норм збереження зору дошкільника. Провідна діяльність під час обстеження – іграва.

При обстеженні артикуляційного апарату дитині пропонується виконати декілька вправ: статичні («лопатка», «посмішка», «дудочка») та динамічні («посмішка-дудочка», «гойдалка», «годинник», «конячка»). Залежно від особливостей моторної функції мовленнєвого апарату добираються додаткові вправи. Демонстрація завдань може відбуватися за допомогою анімованих презентацій, логопедичних мультфільмів, картинок, іграшок-рукавичок або предметів-символів, які має логопед.

Особливості звуковимови та складової структури слів логопед може продіагностувати під час бесіди з дитиною на цікаві їй теми. Особливу увагу після бесіди потрібно звернути саме на ті звуки, які мають порушення, та визначити їхній характер [3]. Логопед пропонує картинки, предмети або демонструє на пристрої слова різної складової структури, у яких тією чи іншою мірою перевіряються звуки в різних позиціях. Також це може бути проговорювання словосполучень, речень та віршів.

Для перевірки фонематичних процесів пропонується низка завдань. Наприклад:

- «Якщо почуєш звук «С» серед пропонованих звуків (складів, слів), покажи два пальчики (вправа «Коза»), а якщо ні – покажуй один пальчик». (?може «Сонечко» - розкрити долоньку, випрямити і розвести пальчики, немає звуку – стиснути пальчики у кулачок) При виконанні вправи перевіряються також пальцевий праксис та процес переключення.
- «Малюй трикутник, якщо чуєш у слові звук «С», малюй квадрат, якщо цей звук відсутній». Варіанти вправи: побудувати вежу із кубиків двох різних кольорів (кубики одного кольору використовуються при наявності у слові звуку «С», іншого кольору – при його відсутності); подібним чином утворюється ряд із предметів двох видів, що наявні в домашніх умовах тощо;
- «Натискай синю кнопку якщо чуєш «С», червону – якщо чуєш «Ш». (вправа з використанням комп'ютерної гри);
- «Обирай картинку, назву якої ти почуєш: коза – коса, зуб – суп, миска – мишка, каска – качка»;
- «Повтори послідовність складів: са – ша – за – жа»;
- «Назви перший (останній) звук у слові»;
- «Назви послідовно звуки у словах: сом, оса, коза, коса».

Під час обстеження словникового запасу проводяться такі мовленнєві ігри: знайди дитинчат кожної тварини та назви їх; назви одним словом перелічені предмети

(яблуко, груша, слива, лимон – фрукти); кидай м'ячик та лови – одночасно називай овочі, які ти знаєш; подумай і назви зайве слово серед запропонованих та поясни, чому воно зайве (корова, коза, вовк, вівця); назви слово, протилежне за значенням (день – ніч, веселий – сумний, твердий – м'який); назви дії зображених на картинках людей різних професій тощо [1]. Використання перелічених вправ висвітлює знання, уявлення дитини про оточуючий світ, а також особливості її мисленнєвої діяльності.

Для перевірки граматичного ладу мовлення використовують завдання на визначення вмінь:

1. утворення множини іменників («Стрибай на одній нозі і називай слово в однині, на обох ногах – у множині») (умовна гра «класики»). Варіант гри: «Стрибай» пальчиками по столу і називай слова в однині та множині, зображення яких бачиш на екрані»;
2. узгодження іменника з числівниками («Порахуй стаканчики та вкладай їх один в одного»);
3. вживання відмінкових форм іменника («Послухай, про що розповім, і дай відповіді на запитання». «Дай ложку ведмедику, лопатку – зайчику, а хустинку – вовку. У кого хустинка? У кого ложка? А лопатка?») Таке завдання є одночасно і вправою на перевірку слухо-мовленнєвої пам'яті дитини);
4. утворення зменшено-пестливої форми іменників («Кидай м'ячик мамі та кажи назву предмету ласкаво»);
5. розуміння та вживання прийменниково-відмінкових конструкцій («Поклади ложку на стакан, виделку – перед стаканом, кришку – під стаканом. Скажи, де що знаходиться»);
6. утворення відносних прикметників від іменників (відбувається показ предметів із різних матеріалів. Завдання дитини – правильно назвати слово-прикметник. Наприклад, ложка із металу (яка?) – металева, лопатка із пластмаси (яка?) – пластмасова).

Для перевірки сформованості навичок зв'язного мовлення дитині пропонується описати предмет за схемою (колір – форма – як вживається); скласти невеличку розповідь за сюжетною картинкою або серією сюжетних картинок.

Слід зауважити, що цілком доцільним є використання таких діагностичних завдань, які одночасно висвітлюють особливості сформованості різних сторін мовленнєвої системи дитини. Для перевірки словникового запасу, а також для визначення сформованості певних граматичних засобів, зв'язного мовлення, дитині можна запропонувати перегляд невеличкого фрагменту мультфільму з будь-якої лексичної теми. Наприклад, можна обрати відео «Пори року» та після перегляду запитати дошкільника, що він побачив, попросити відповідати повними реченнями.

Після проведення дистанційної діагностики складається логопедичний висновок логопедом, який потім надсилається батькам у електронному вигляді. Далі відбувається онлайн-зустріч з батьками, на якій підводяться підсумки логопедичного обстеження та обговорюється маршрут подальшої корекції за необхідністю.

Також потрібно зазначити, що робота в онлайн форматі потребує присутності батьків. Перед проведенням дистанційного обстеження батьки мають приготувати необхідні додаткові предмети або іграшки для виконання вправ, спрямованих на перевірку певних аспектів. Матеріали мають бути доступними в домашніх умовах. Участь дорослого допомагає логопеду більш успішно розв'язати поставлені ним завдання логопедичної перевірки мовленнєвого розвитку дитини дистанційно. Під час логопедичної діагностики необхідна допомога батьків у різних випадках: додаткового пояснення дитині виконання вправ, технічної допомоги, гри разом з дитиною за інструкцією логопеда тощо.

Висновки. Логопедичне дистанційне обстеження дітей дошкільного віку – реальна можливість організації діагностичної роботи в нетрадиційному форматі. Розглянута схема логопедичного обстеження, ретельно дібрані діагностичні завдання дозволяють провести вагомий огляд мовленнєвого розвитку дитини, а на цій підставі скласти обґрунтований логопедичний висновок та визначити напрямки та особливості логопедичної роботи з дитиною.

Література

1. Блінова Г.Й. Альбом для обстеження мовлення у дитини: Навчально-методичний посібник: В 2 ч. – к.: Благовіст, 2001.
2. Логопедія : підручник. За ред. М.К. Шеремет. [вид. 5-те, перер. та доповн.]. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2019.
3. Малярчук А. Я. Обстеження мовлення дітей/ А.Я. Малярчук. – К.: Літера ЛТД, 2002.

Качан Т.С.

магістрант спеціальності «Олігофренопедагогіка»
вчитель-дефектолог КЗ «БНРЦ «Довіра» м.Кривий Ріг

Науковий керівник: Щербак І.М.

кандидат педагогічних наук, доцент
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Постановка проблеми. Проблема формування життєвих умінь та навичок для сприяння зміцненню здоров'я, є актуальною темою у сучасному світі. Головним завданням спеціальної освіти в сучасній системі є створення належних умов для розвитку і самореалізації особистості з обмеженими можливостями як громадянина держави, формування громадянської свідомості підростаючого покоління. У сьогоденних складних соціально-економічних умовах - важливим завданням є проблема інтеграції дітей з інтелектуальними порушеннями у суспільство. Витоки формування навичок ведення здорового способу життя, культури здоров'я, основ валеологічної обізнаності повинні започатковуватися ще у дошкільному та молодшому шкільному віці і надалі підтримуватись, розвиватись,